

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ДИСЦИПЛІНИ

**«ВВЕДЕННЯ В ТЕОЛОГІЮ»
(для магістрів)**

КИЇВ – 2018

Підготовлено доктором богословських наук, професором МКА, доцентом МОН, завідувачем кафедри українознавства, православ'я та теології Мартишиним Д. С.

Затверджено на засіданні кафедри українознавства, православ'я та теології (протокол № 1 від 30 серпня 2018 року)

Мартишин Д. С. Навчальна програма дисципліни «Введення в теологію» (для магістрів). — К.: МАУП, 2018. — 20 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни «Введення в теологію», питання для самоконтролю, теми рефератів, список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом(МАУП),
2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма курсу «Введення в теологію» спрямована на отримання студентами відповідних базових знань, розширення їх кругозору та формування релігійної й духовно-моральної культури, набуття вмінь та навичок богословського аналізу теологічної думки християнства.

Християнство — найчисленніша світова релігія. Вона формувалась не як регіональна, а як світова релігія, що відігравала роль стимулюючого фактору міжнародного і міждержавного культурного спілкування. Київська Русь, прийнявши християнство, змогла наблизитися до надбань європейської культури, тим самим поглиблюючи і розвиваючи свою власну. Православ'я стало надійним ґрунтом для створення могутньої і централізованої країни. Прийняття християнства сприяло зростанню міжнародного авторитету держави. Хрещення Русі та одруження на сестрі візантійського імператора ввели Володимира у коло християнської сім'ї європейських правителів, а Давньоруській державі відкрили шлях до її визнання європейською християнською спільнотою.

Вивчення дисципліни «Введення в теологію» покликане внутрішньо збагатити студентів і сприяти кращому розумінню тих релігійних, богословських та духовних засад, на яких будувався менталітет українців. Народ України завжди черпав духовність з богословських джерел Православної Церкви, яка відіграла найвизначнішу роль у збереженні та поліпшенні життєздатності нації. У народу, що не знає свого минулого, немає й майбутнього. Історія українського народу глибоко пов'язана з історією Православної Церкви і усього світового християнства.

Дисципліна «Введення в теологію» тісно пов'язана із загальною історією християнства, основами філософського аналізу історії та сутності релігії, релігієзнавством та культурологією. Знання теологічної думки християнства, історії Православної Церкви та християнського віровчення сприятиме засвоєнню матеріалу.

Предметом курсу «Введення в теологію» є засади християнського богослов'я. Теологія (богослов'я) є продуктом релігійного, духовного розвитку християнства, людства, результатом богословської діяльності святих Християнської Церкви, богословів, релігійних мислителів, філософів, церковних діячів різних конфесій. Впровадження теології в українську освіту — це достеменно велике досягнення нашої Української держави, науковців та освітян. Богословське мислення та християнське бачення світу органічно стають сутністю усіх гуманітарних наук.

Завданнями дисципліни є:

- з'ясування змісту, мети, методів та основних напрямів християнського богослов'я (теології);
- вивчення та розкриття основних історичних векторів духовного розвитку християнства;

— концептуальні визначення основних напрямів православної теології на основі вивчення історії Християнської Церкви та богословської думки Православної Церкви;

— засвоєння термінологічного богословського апарату;

— вивчення основних православних догматів

— розробка інструментального забезпечення богословського аналізу певних історичних подій християнства та духовно-релігійних явищ життя людства.

Після опанування дисципліни студент **повинен знати:**

— основні засади християнської теології та основні віхи розвитку богословської думки Християнської Церкви;

— методологію вивчення теології та релігії;

— сутність християнського богослов'я та основні напрями духовного розвитку християнства;

— релігійно-етичні питання християнського богослов'я.

В процесі вивчення курсу «Введення в теологію» **студенти повинні вміти:**

- одержати змістовну інформацію про основні положення християнської теології та історію християнства;

- осмислити важливе значення християнської теології в процесі пізнання світу, а також у формуванні поведінки християнина в соціумі;

- засвоїти систему знань про життя Християнської Церкви, інших релігій світу та роль видатних богословів, церковних діячів та релігійних мислителів у становленні релігійної думки та християнської теології;

- знати специфіку богословського підходу до вивчення церковного життя, суспільства, соціальних груп, спільнот, організацій, взаємодії особистості та суспільства, церковних відносин з державою;

- оволодіти системою знань про основні етапи формування християнського богослов'я в історії Християнської Церкви;

- аналізувати джерела, богослов'я, історію, етику та мораль Християнській Церкви;

- володіти навичками роботи з віронавчальними й богословськими документами Християнської Церкви;

- розрізняти специфіку богословських понять у Православ'ї, Католицизмі і Протестантизмі;

- вміти розпізнавати, розуміти та оцінювати церковне та суспільне життя на основі системного богословського підходу й всебічного богословського бачення духовних проблем людства;

- розуміти місце християнської теології у житті Православної, Католицької та Протестантських Церков;

- розуміти важливу та визначальну роль Вселенських Соборів у формуванні богословської думки Християнської Церкви;

- вільно орієнтуватися в структурі церковного устрою Християнської Церкви.

Місце дисципліни у навчальному процесі. Базова дисципліна «Введення в теологію» спрямована комплексно ознайомити студентів із важливою підвалиною соціального становлення, духовного життя та всебічного розвитку Християнської Церкви. Дисципліна логічно пов'язана із усіма базовими і спеціалізованими дисциплінами в структурно-логічній схемі богословських наук. Джерельну основу дисципліни, яка представлена переліком основної та додаткової літератури, складають оригінальні наукові праці сучасних церковних діячів, християнських богословів, теоретиків та практиків в галузі християнського богослов'я, історії Церкви та християнської моралі. Завдання самостійної роботи студентів безпосередньо пов'язані з поглибленим вивченням рекомендованих наукових праць.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ
«ВВЕДЕННЯ В ТЕОЛОГІЮ»**

№ п/п	Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль 1. ТЕОЛОГІЯ В ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА	
1.	Поняття про теологію (богослов'я) та релігію
2.	Християнство як релігія
3.	Християнська віра та пошук Бога
4.	Життя Християнської Церкви
Змістовий модуль 2. ВИТОКИ ХРИСТІЯНСЬКОГО ВІРОВЧЕННЯ	
5.	Священне Предання Церкви та Святе Письмо
6.	Питання Богопізнання та духовне життя християнина
7.	Історія Вселенських Соборів як парадигма вивчення християнської теології
8.	Вивчення богословської думки святих отців Церкви
Змістовий модуль 3. СУЧАСНЕ ХРИСТІЯНСТВО	
9.	Місія Церкви в сучасному світі
10.	Видатні християнські теологи

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ВВЕДЕННЯ В ТЕОЛОГІЮ»

Змістовий модуль I. ТЕОЛОГІЯ В ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Тема 1. Поняття про теологію (богослов'я) та релігію

Поняття теології. Етимологія слова «богослов'я» («теологія»). Теологія як спосіб життя. Богослов'я (теологія) як наука, релігійні роздуми і богословська дискусія про Бога. Систематичне викладене вчення про Бога в історії Церкви. Категоріальний апарат теології. Богословські дисципліни та важливі питання християнської теології. Бог як Творець та Абсолют. Релігія та теологія як духовний шлях пізнання Бога. Світові релігії: іудаїзм, християнство та іслам. Святий пророк Мойсей та історія іудаїзму. Ісус Христос як Бог, Творець, Месія та Боголюдина. Пророк Мухаммед і проповідь нової релігії — ісламу. Теологія в сучасному освітньому процесі.

Основна література: [14, 17, 18, 19, 26, 38]

Додаткова література: [2, 4, 11, 17, 23]

Тема 2. Християнство як релігія

Християнство (з гр. Чейуфът — «помазаник») як світова монотеїстична авраамістична релігія. Боголюдина Ісус Христос — Спаситель людства. Боготілення, Хрест, Воскресіння і Вознесіння. П'ятидесятниця — день народження Церкви Христової. Місія святих апостолів Церкви. Проголошення та проповідь Євангелія. Історія християнства: діалог Західної та Східної Церкви. Католицизм (Римо-Католицька Церква). Протестантизм (Англіканська, Лютеранська, Кальвіністська Церкви і інші різні течії, духовні рухи (деномінації)). Парадигма історії християнства. Актуальні проблеми християнства.

Основна література: [14, 19, 21, 63, 65, 66]

Додаткова література: [2, 4, 11, 17, 23]

Тема 3 . Християнська віра та пошук Бога

Пошук Бога та сенс життя. Монотеїстичні релігії. Діалог релігії та науки. Християнська віра: пошук, сумніви, богословські роздуми та духовне життя. Апофатичне та катафатичне богослов'я. Шлях молитви. Православне вчення про втілення Сина Божого Ісуса Христа. Христологія. Сотеріологія. Теологія як система цінностей Християнської Церкви та реалізм життя самого Христа. Зміна парадигми мислення щодо релігії, теології та Церкви. Бог і людина. Православна духовність. Християнська антропологія: образ і подоба Бога в людині. Краса світу. Мир Божий у неспокійному світі. Міжрелігійний діалог.

Основна література: [5, 19, 21, 40, 42, 46, 48]

Додаткова література: [2, 4, 11, 17, 23]

Тема 4. Життя Християнської Церкви

Заснування Церкви. Церква як боголюдський організм. Особливості організації церковного життя. Церква як Тіло Христове і як соціальний організм. Церква містична і Церква історична. Церковна ієрархія і проповідь Слова Божого. Священство: основні ієрархічні шаблі. Розвиток вчення про Церкву (еклезіологія). Євхаристія. Таїнства Церкви. Богослужіння Православної Церкви. Історія християнських свят. Аскетика та моральні питання християнства. Соціальне вчення Церкви, політична теологія та сучасні гуманітарні проблеми. Розвиток парафіяльного життя. Виклики сучасного світу.

Основна література:[19, 44, 55, 66, 67, 84]

Додаткова література: [2, 4, 11, 17, 18, 23]

Змістовий модуль 2.

ВИТОКИ ХРИСТІЯНСЬКОГО ВІРОВЧЕННЯ

Тема 5. Священне Передання Церкви та Святе Письмо

Божественне Одкровення: Священне Передання Церкви та Святе Письмо. Богонатхненність Святого Письма. Структура і склад Біблії. Старий та Новий Завіт. Канон (список) біблійних книг. Загальне число усіх книг Біблії. Основні методи тлумачення Біблії. Вивчення Слова Божого. Старозавітні заповіді святого пророка Мойсея (Декалог, або Синайське законодавство). Заповіді Блаженств у Новому Завіті. Традиція Церкви. Священне Передання Церкви: літургійне життя Церкви (богослужіння, свята і таїнства Церкви); спадщина святих отців (життя, богословські праці святих отців і вчителів Церкви); догматичні визначення; канонічні постанови; церковна архітектура та іконографія. Священне Передання Церкви як віра та практика життя у Христі.

Основна література: [1, 19, 28, 56, 62, 70, 75]

Додаткова література: [2, 4, 11, 17, 23]

Тема 6. Питання Богопізнання та духовне життя християнина

Бог як таїна. Віра в Бога як в Живу Особу. Життя за Святою Трійцею. Бог як взаємна любов. Православне вчення про Святу Трійцю як вчення про любов Бога та істинне життя людини з Богом. Молитва. Духовні роздуми. Споглядання духовної таємниці Богоспівкування. Богослов'я крізь віки. Творець і створіння. Гріх і зло. Боговтілення на землі Христа Спасителя. Христос — Альфа і Омега людської історії. Обоження: освячення людського буття. Преображення людини. Живий голос Божого Слова. Аскетичні

вправи. Різні види подвижницького духовного життя. Духовна динаміка. Головні чесноти як прояви любові. Чернецтво як вибір та заклик до святого життя. Осередки християнської молитви.

Основна література: [19, 34, 63, 69, 73, 76]

Додаткова література: [2, 4, 11, 17, 23]

Тема 7. Історія Вселенських Соборів як парадигма вивчення християнської теології

Основні етапи формування християнського віровчення. Догмати та канони. Єресі та богословські формулювання Істини. Богословська рефлексія. Поняття про Вселенські Собори. Христос віри: дві природи. Дві волі Христа. Вселенські Собори і розвиток догматичного богослов'я Церкви. Схизми та розколи. Особливості східного християнства. Нікейсько-Царгородський Символ віри. Епоха Вселенських Соборів та соборність Православ'я. Вселенські, Помісні та Архієрейські Собори Церкви. Святий і Великий Собор Православної Церкви (2016 р.). Собор як норма церковного життя. Розвиток доктринального розмаїття. Специфіка містичного пізнання Бога. Характеристика богословського пізнання Релігійний плюралізм та християнська свобода у Христі. Нові шляхи передання віри. Церква і публічний простір.

Основна література: [4, 17, 19, 22, 34, 41]

Додаткова література: [2, 4, 10, 17, 23]

Тема 8. Вивчення богословської думки святих отців Церкви

Духовна спадщина святих отців Церкви. Богослов'я святих отців Церкви. Золота доба богословської думки. Історія візантійської богословської думки. Благодія та мораль. Святитель Афанасій Олександрійський, святитель Григорій Богослов, святитель Василій Великий, святитель Іоанн Златоуст, святитель Миколай Чудотворець, святитель Спиридон Триміфунтський, святитель Григорій Низький, преподобний Максим Сповідник, преподобний Іоанн Дамаскін, преподобний Симеон Новий Богослов, святитель Григорій Палама, преподобні Антоній та Феодосій Києво-Печерські, преподобний Сергій Радонезький, преподобний Серафим Саровський, святитель Петро Могила, святитель Ігнатій Брянчанінов, святитель Феофан Затворник. Вивчення духовних творів святих отців Церкви. Актуалізація теології святих отців у церковному житті. Культурне середовище Церкви.

Основна література: [7, 19, 33, 44, 54, 68].

Додаткова література: [2, 6, 9, 18, 23].

Змістовий модуль 3. СУЧАСНЕ ХРИСТІЯНСТВО

Тема 9. Місія Церкви в сучасному світі

Місія Церкви в сучасному світі: проповідь Слова Божого (Біблії); богослужіння (таїнства і обряди); соціальне служіння ближньому. Еклезіологія та соціальна думка Церкви. Історичний генезис взаємовідносин Церкви, держави та суспільства. Церква на шляху духовного єднання народу. Преображення земного світу. Церква і людина. Соціальне служіння Церкви. Церква і примирення. Теологія та глобальні виклики світу: осмислення проблем. Православна духовність і природне довкілля. Формування та розвиток соціального вчення Церкви. Есхатологія та місіонерство. Проголошення Правди Божої. Біблійні уявлення про шлях світової історії. Сутнісні ознаки християнської історіософії. Секулярні історичні концепції. Принципи християнського розуміння сучасної цивілізації. Концепція співвідношення релігії і науки. Православна відповідь на глобальну кризу сучасності.

Основна література: [15, 16, 19, 42, 44, 47, 55, 61]

Додаткова література: [2, 4, 11, 17, 23]

Тема 10. Видатні християнські теологи

Видатні християнські теологи ХХ ст.: Рудольф Бультман, Карл Барт, Рейнхольд Нібур, П'єр Тейяр де Шарден, кардинал Ганс Урс фон Бальтазар, Карл Ранер, кардинал Анрі-Марі-Жозеф-Соньєр де Любак, Папа Римський Іоанн Павло II, архієпископ Роуен Уільямс, Ганс Кюнг, Юрген Мольтман, протоієрей Сергій Булгаков, архімандрит Кіпріан (Керн), протопресвітер Микола Афанасьєв, протоієрей Георгій Флоровський, Микола Бердяєв, Семен Франк, Володимир Лоський, Павло Євдокимов, протопресвітер Олександр Шмеман, протопресвітер Іоанн Мейєндорф, протоієрей Василь Зеньковський, протоієрей Олександр Мень, протоієрей Думитру Станілоає, архієпископ Михайло Мудьюгін, митрополит Антоній (Блум), Олів'є Клеман, митрополит Володимир (Сабодан). Сучасні християнські богослови-інтелектуали: Вселенський Патріарх Варфоломій (Архондоніс), митрополит Іоанн (Зізіулас), митрополит Каліст (Уер), митрополит Іларіон (Алфєєв), архімандрит Кирил (Говорун), протоієрей Ян Шафін, протоієрей Олег Скар, протодиякон Андрій Кураєв, диякон Павло Гаврилук, Христос Яннарас, Девід Харт, Олексій Осипов, Сергій Бортник, Юрій Чорноморець, Віктор Єленський, Роман Соловій, Сергій Санніков, Анатолій Денисенко, Михайло Черенков.

Основна література: [19, 29, 35, 42, 44, 61].

Додаткова література: [2, 4, 11, 17, 23].

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Антиохійська школа богослов'я.
2. Соціальне вчення Православ'я як відповідь на виклики сучасності.
3. Особливості соціального служіння Церкви.
4. Взаємовідносини релігії та науки: актуальні проблеми.
5. Новітня історія релігійних спільнот в Україні.
6. Богословська думка середньовіччя: схоластика та містика.
7. Мартін Лютер та Реформація в Німеччині.
8. Лютеранство і кальвінізм: основні доктрини.
9. Видатні християнські богослови ХХ сторіччя.
10. Місіонерська діяльність Православної Церкви: історія та сучасність.
11. Апостольська проповідь та поширення християнства.
12. Заснування Церкви та вчення про Христа Спасителя.
13. Християнська полеміка з язичництвом.
14. Християнські розділення: гріх, єресі і розколи.
15. Євхаристія в житті Православної Церкви.
16. Гностицизм та віровчення Церкви.
17. Причини, обставини переслідувань та гонінь християн.
18. Формування християнського богослужіння.
19. Виникнення та історія церковних свят.
20. Взаємовідносини Церкви та держави: історичний генезис.
21. Аскетизм, чернецтво та духовні подвиги святих отців Церкви.
22. Візантійські богослови та містики.
23. Духовна глибина християнського подвигу.
24. Християнське життя як покликання пророчого служіння у світі.
25. Теологія і сучасна наука: діалог та порозуміння.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Обираючи тему, студент на власний розсуд опрацьовує одну із запропонованих у переліку тем. Варто обирати так, щоб вона викликала інтерес або була пов'язана з практичною діяльністю студента, а також сприяла максимальному застосуванню знань та набуттю практичного досвіду.

При підготовці відповідей на питання контрольної роботи студент повинен ознайомитись з навчальними посібниками, переліченими в списку літератури. Необхідно знайти глави чи розділи, які містять матеріал щодо конкретного питання та ретельно вивчити (прочитати, зрозуміти, законспектувати) його.

Основою оволодіння матеріалом програми вчення курсу «Введення в теологію» є систематична, активна та самостійна робота студентів щодо вивчення навчальної, наукової, спеціальної літератури, вирішення ситуаційних завдань та задач із навчальних тем дисципліни, написання

рефератів і наукових повідомлень, виконання контрольних робіт. Засвоєння матеріалу сприятиме розвиненості індивідуальних умінь і здібностей слухачів щодо роботи з першоджерелами та підручниками.

У контрольній роботі потрібно концентровано викласти основний зміст відповідей на поставлені питання. В цілому в контрольній роботі мають бути відповіді на кожне зазначене питання. По кожному питанню, якщо їх декілька, необхідно зробити стислий висновок.

Для підготовки відповідей потрібно також вивчити не тільки навчальну літературу, але й першоджерела-твори богословів, які варто прочитати і зрозуміти основні ідеї цих авторів. Адже підготовка контрольної роботи - це не тільки конспектування навчальної літератури, але й творчий процес. Саме тому відповіді на питання повинні бути досить повними, самостійними, відображати рівень загальної культури та спеціальних знань студентів.

Обсяг контрольної роботи - 10-15 сторінок друкованого тексту, відповідно вдвічі більше - рукописного. На початку роботи потрібно вказати тему або теми роботи та викласти план роботи, який відбиватиме структуру роботи (чіткий порядок побудови тексту, зв'язок між окремими частинами). Структура контрольної роботи має бути такою: титульний лист (прізвище, ім'я та по-батькові студента; факультет, назву навчального закладу; дисципліну, з якої виконується робота; варіант контрольного завдання; прізвище, ім'я та по-батькові викладача; місто та рік виконання роботи); план роботи; вступ (де викладена актуальність та основні положення обраної теми або тем, об'єкт та предмет аналізу); основна частина (розглянуті питання); висновки; список використаної літератури (потрібно вказати навчальні посібники та додаткову літературу, використані при виконанні контрольної роботи). Всі сторінки мають бути пронумеровані (крім першої - титульної) та відповідно відображені в плані роботи.

Особливу увагу слід приділити оформленню контрольної роботи. Вона повинна бути виконана охайно, ретельно. Кожна відповідь розпочинається з назви питання, закінчується коротеньким висновком. Кожен розділ роботи починається з нової сторінки.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Значення терміну «богослов'я», «теологія».
2. Основні богословські дисципліни.
3. Основні напрями богослов'я.
4. Розвиток історії християнської думки.
5. Вивчення співвідношення між догматами та канонами.
6. Святе Письмо та Священне Передання Церкви як джерела християнського віровчення.
7. Богонатхненність Святого Письма.
8. Десять Заповідей святого пророка Мойсея.
9. Вчення Церкви про Святу Трійцю.
10. Заповіді Блаженств у Новому Завіті.

11. Основні положення вчення про природу та волю Христа Спасителя.
12. Поняття про Триєдиного Бога.
13. Єретичні течії у християнстві: маніхейство, докетизм, гностицизм.
14. Єретичні течії епохи Вселенських Соборів: аріанство, несторіанство, монофізитство, монофелітство, іконоборство.
15. Схильність людської природи до гріхопадіння.
16. Християнська антропологія: образ и подоба Бога.
17. Первородний гріх та обоження людини.
18. Церковна ієрархія.
19. Заснування Церкви та її місія у світі.
20. Боготілення Христа на землі.
21. Православне вчення про спасіння (сотеріологія).
22. Православне вчення про Церкву (еклезіологія).
23. Церква як боголюдський організм.
24. Церква — єдина, свята, соборна й апостольська..
25. Вшановування Богородиці та святих Церкви Христової.
26. Християнська молитва.
27. Поняття про таїнства Церкви.
28. Таїнство Євхаристії.
29. Таїнство хрещення і миропомазання.
30. Таїнство покаяння.
31. Священне Передання Церкви.
32. Вивчення духовних творів святих отців Церкви.
33. Православна есхатологія та християнська історіософія.
34. Розвиток соціального вчення Церкви: основні тенденції.
35. Причини появи догматів.
36. Святе Письмо та Святий Переказ як джерела християнського віровчення.
37. Ім'я, з яким відкрився Господь Мойсею. Значення цього імені.
38. Апофатичні властивості Божі.
39. Катафатичні властивості Божі.
40. Космологічний, телеологічний, онтологічний аргументи на користь буття Божого.
41. Моральний, антропологічний, історичний аргументи на користь існування Божого.
42. Біблійні антропоморфізми.
43. Основні положення вчення про Триєдиного Бога.
44. Аналогії Пресвятої Трійці у світі.
45. Іпостасні властивості Божественних Осіб.
46. Троїчність Божественних Осіб і категорія числа (кількості).
47. Вчення Плотіна про три іпостасі.
48. Дуалізм.
49. Деїзм.

50. Пантеїзм.
51. Християнське вчення про створення світу «із нічого».
52. Мотиви і мета творіння.
53. Хибні вчення про Промисл Божий.
54. Схильність людської природи до гріхопадіння.
55. Відмінність душі людської від душ тварин.
56. Образ і подoba Божа в людині.
57. Первородний гріх.
58. Три основні погляди на походження людської душі.
59. Склад людської природи: дихотомія, трихотомія.
60. Ангели в Священному Писанні.
61. Небесна ієрархія.
62. Досконалість ангельської природи.
63. Падіння ангелів темряви і місце їх перебування.
64. Ставлення ангелів до простору і часу.
65. Православне вчення про Особу Відкупителя.
66. Теорії відкуплення: юридична, моральна й органічна.
67. Біблійні і святоотецькі образи Відкуплення.
68. Складові Відкуплення.
69. Чудеса Спасителя.
70. Церква як боголюдський організм.
71. Церква – єдина, свята, соборна й апостольська. Значення цих онтологічних властивостей.
72. Три ступеня священства і апостольство як особливе служіння в Церкві.
73. Союз між Церквою земною і Церквою небесною.
74. Почитання святих.
75. Молитви за померлих.
76. Таїнство шлюбу.
77. Таїнство священства.
78. Тілесна смерть і безсмертя душі.
79. Ознаки Другого пришествя.
80. Уявлення про Антихриста у світлі Святого Письма.
81. Страшний суд.
82. Блаженство праведників і муки грішників після Страшного Суду.
83. Християнське осмислення істотних властивостей терміну «богослів'я».
84. Історичний факт воскресіння Христа.
85. Тринітарне значення воскресіння Христа.
86. Екклезіологічний аспект воскресіння.
87. Сотеріологічне значення воскресіння Сина Божого.
88. Суть нового буття у Христі.
89. Вчення Католицької Церкви про вихід Святого Духу від Отця і Сина.
90. Вчення про Логос в світлі Христологічного догмата.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. — К., 2013.
2. Аверінцев Сергій. Софія-Логос. Словник. — К., 2004.
3. Александр (Семенов Тянь-Шанский), еп. Православный катихизис. — К., 2014.
4. Алипий (Кастальский-Бороздин), архим., Исайя (Белов), архим. Догматическое богословие. Курс лекций. — Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2000.
5. Антоний (Блум), митрополит Суражский. Пути христианской жизни. Беседы. — К., 2001.
6. Антоний (Блум), Митрополит Суражский. Труды. — М., 2002.
7. Аржаковський Антуан. Переосмислення православної традиції та довір'я до майбутнього // Аржаковський Антуан, Денисенко Микола, дяк. Чи можливе реформування Православ'я? — К., 2017.
8. Баумейстер Андрій. Біля джерел мислення і буття. Вибрані філософські етюди. — К., 2012.
9. Баумейстер Андрій. Тома Аквінський: вступ до мислення. Бог, буття і пізнання. — К., 2012.
10. Бачинин В. А. Введение в христианскую эстетику. — СПб., 2005.
11. Бергольйо Хорхе, Скорка Авраам. На небі і на землі. — К., 2017.
12. Битбунов Г. С. Дванадцять праждники (историко-литургическое описание). — М., 2012.
13. Біблія і мораль / Біблійні корені дій християнина. — Львів, 2012.
14. Борозенець Т. А., Гаврилук Т. В. Релігієзнавство. — К., 2013.
15. Бочков Павел, свящ. Обзор неканонических православных юрисдикций XX – XXI вв. Т. 1: Политические расколы. — К., 2014.
16. Бочков Павел, свящ. Обзор неканонических православных юрисдикций XX – XXI вв. Т. 2: Реформаторские расколы. — К., 2014.
17. Вселенський Патріарх Варфоломій. Віч-на-віч із Тайною. Православне християнство у сучасному світі. — К., 2011.
18. Вступ до богослів'я (катехізис). — К., 2016.
19. Гавриїл (Я. В. Кризина), архім.; Діонісій Мартишин, прот.; Павло Бочков, свящ. Вступ до православної теології: Посібник / Я. В. Кризина, Д. С. Мартишин, П. В. Бочков. — К., 2018.
20. Григорій (Афонский), архиеп. Введение в каноническое право Церкви. — 2001.
21. Давыденков Олег, свящ. Катехизис. — М., 2005.
22. Дворкин А. Л. Очерки по истории Вселенской Православной Церкви. Курс лекций. — Нижний Новгород, 2016.
23. Документи Святого і Великого Собору Православної Церкви. — К., 2016.

24. Дудченко Андрій, прот. Божественна літургія. Путівник. — К., 2016.
25. Забуга М, прот. Православні цінності в сучасному українському контексті // Православні духовні цінності і сучасність: Матер. Міжнар. наук. практ. конф. Київ, 21 берез. 2003 р. — К., 2003.
26. Закон Божий: Посіб. для недільних шкіл і сім'ї / Упоряд. проф., прот. Петро Влодек. — Луцьк, 2006.
27. Зозуляк Ян, прот. Катехетическая миссия Церкви. — К., 2008.
28. Иларион (Алфеев), еп. Православие. Т. 1. — М., 2008.
29. Иларион (Алфеев), еп. Православие. Т. 2. — М., 2009.
30. Иларион (Алфеев), еп. Православное богословие на рубеже эпох. — К., 2002.
31. Иларион (Алфеев), еп. Православное свидетельство в современном мире: Доклады, интервью, слова. — СПб., 2006.
32. Иларион (Алфеев), игум. Вы — свет мира. Беседы о христианской жизни. — Клин, 2001.
33. Иларион (Алфеев), игум. Святоотеческое наследие и современность // Церковь и время.—М., 2000. — № 2 (11).
34. Иларион (Алфеев), митр. Церковь в истории: Православная Церковь от Иисуса Христа до наших дней. — М., 2013.
35. Іван Огієнко (митрополит Іларіон). Любімо свою Українську церкву / Упоряд., авт. передмови та коментарів М. С. Тимошик. — К.: 2015.
36. Ігор (Ісіченко), архієп. Загальна Церковна Історія. — Харків, 2006.
37. Йоан (Зізіулас), митр. Буття як спілкування. Дослідження особистісності Церкви. — К., 2005.
38. Каллист (Уэр), еп. Православная Церковь. — М., 2001.
39. Калліст (Уер), еп. Внутрішнє Царство. — К., 2003.
40. Калліст (Уер), еп. Православний шлях. — К., 2003.
41. Кирил (Говорун), архім. Післямова. Святий Дух виявився професійнішим за професійних церковних бюрократів // Документи Святого і Великого Собору Православної Церкви. — К., 2016.
42. Кирил, Патріарх Московський і всієї Русі. Слово пастиря. — К., 2009.
43. Кирило (Говорун), архім. Українська публічна теологія. — К., 2017.
44. Кирило (Говорун), архім. Мета-еклезіологія: хроніка самоусвідомлення Церкви. — К., 2018.
45. Коваленко Георгій, прот. Великий Піст та Страсний Тиждень: одвічні сенси і сучасні форми. — К., 2017.
46. Коцар С. В. Православна християнська етика: Навч. посіб. — К., 2007.
47. Кураев А. Традиция, Догмат, Обряд. Апологетический очерк. — М., 1995.
48. Кюнг Ганс. Во что я верю. — М., 2013.

49. Мартишин Д. С. Діалог Української Православної Церкви та суспільства у процесі політичних трансформацій України: монографія / Д. С. Мартишин. — К., 2017.
50. Мартишин Д. С. Основи православної віри: [Навч. посіб. для студ. МАУП]. — К., 2005. — 176 с.
51. Мартишин Діонісій, прот. Благовістять оновлення світу: Духовні бесіди зі студентською молоддю на православні свята. — К., 2012.
52. Мартишин Діонісій, прот. На шляху до віри: основи Православ'я. — К., 2010.
53. Мартишин Діонісій, прот., Бочков Павло, свящ. Взаємодія Церкви та суспільства в умовах процесів глобалізації: монографія / Д. С. Мартишин, П. В. Бочков. — К., 2017.
54. Мартышин Д. С. Религиозно-этическая концепция Пьера Тейяра де Шардена в свете христианского богословия: Монография. — К., 2006.
55. Мень Александр, прот. Таинство, Слово и Образ. Православное богослужение. — М., 2001.
56. Мень Алескандр, прот. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. — М., 2000.
57. Мольтман Юрген. Человек / Пер. с нем. — М., 2013.
58. Олександр (Драбинко), архім. Чому розкольницькі угруповання в Україні називаються неканонічними. — К., 2007.
59. Олександр (Драбинко), митрополит Переяслав-Хмельницький і Вішневський. «Бути вдячним Богові». — К., 2017.
60. Основи вчення Руської Православної Церкви про гідність, свободу і права людини. — К., 2009.
61. Основи соціальної концепції Української Православної Церкви. — К., 2002.
62. Пелікан Ярослав. Виправдання Традиції. — К., 2010.
63. Пелікан Ярослав. Ісус крізь століття. — К., 2015.
64. Пеций Михайл, прот., Мартышин Дионисий, прот. Введению в социальную работу Церкви: учеб. пособие / прот. Михайл Пеций, прот. Дионисий Мартышин. — К., 2015.
65. Религиозная этика: краткий конспект лекций для студентов заочников / Автор-сост. прот. Дионисий Мартышин. — К., 2011.
66. Релігієзнавство: навчальний посібник / [Наук. ред. Д. В. Брильов; відп. за вип. О. В. Лісовий, О. С. Лихота]. — К., 2015.
67. Релігієзнавство: Навчальний посібник. 2-ге вид. / За ред. Мозгового Л. І., Бучми О. В. — К., 2008.
68. Сильвестр (Стойчев), архим. Догматическое богословие: учебное пособие для 2-го класса духовной семинарии. — К., 2016.
69. Харт Д. Красота бесконечного: Эстетика христианской истины. — М., 2010.
70. Хейз Р. Этика Нового Завета. — М., 2005.
71. Хопко Фома, прот. Основы Православия. — Мн., 1991.
72. Черенков Михайло. Відкритий протестантизм. — К., 2017.

73. Чернышев В. М. Религиоведение. — К., 2003.
74. Чопей Богдан, Мартышин Дионисий, прот. Основы социального учения Русской Православной Церкви: учеб. пособие / Богдан Чопей, прот. Дионисий Мартышин. — К., 2013.
75. Чорноморець Юрій. Генадій Христокін. Підсумки розвитку православної теології у ХХ столітті // Інтернет-портал «Релігія в Україні» [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/bogoslovya/7670-pidsumki-rozvitku-pravoslavnoyi-teologiyi-u-xx-stolitti.html>. Дата доступу: 10. 07. 2017.
76. Чорноморець Юрій. Теологія та університет: межі та форми взаємодії в українських умовах // Інтернет-портал «Релігія в Україні» [Електронний ресурс]. — 2012. — Режим доступу: <https://www.religion.in.ua/main/bogoslovya/19584-teologiya-ta-universitet-mezhi-ta-formi-vzayemodiyi-v-ukrayinskih-umovax.html> — Дата доступу: 12. 12. 2017.
77. Шмеман Александр, прот. Богослужение и Предание. — М., 2005.
78. Шмеман Александр, прот. Введение в богословие. Курс лекций по догматическому богословию. — Клин, 2001.
79. Шмеман Александр, прот. Вера и Церковь. Сборник. — М., 2012.
80. Шмеман Александр, прот. Водю и духом. О таинстве Крещения. — М., 2018.
81. Шмеман Александр, прот. Исторический путь Православия. — М., 2010.
82. Шмеман Александр, прот. Литургическое богословие. — СПб., 2006.
83. Шмеман Александр, прот. Литургия и Предание. — К., 2005.
84. Яннарас Христос. Вера Церкви: Введение в православное богословие / Пер. с новогреч. — М., 1992.
85. Яннарас Христос. Свобода етосу. — К., 2003.

Додаткова:

1. Володимир (Сабодан), Митрополит Київський та всієї України. Доповіді, промови, звернення. — К., 2011.
2. Глухов І. О. Православний катихізіс. — СПб., 2008.
3. Денисенко Микола, дяк. Чи можлива літургійна реформа в Православ'ї // Аржаковський Антуан, Денисенко Микола, дяк. Чи можливе реформування Православ'я? — К., 2017.
4. Евдокимов Павел. Искусство иконы. Богословие красоты. — Клин, 2005.
5. Евдокимов Павел. Православие. — М., 2002.
6. Ельчанинов А., свящ. Записи. — М., 2001.
7. Евдокимов Павел. Незбагненна Божа любов. — К., 2004.
8. Каспер В. Ісус Христос. — К., 2002.
9. Каспер Вальтер, кардинал. Служитель радости. Священниче буття. — священниче служіння. — Жовква, 2009.

10. Лосский В. Н., Петр (Л'юилье), еп. Толкование на Символ веры. — К., 2000.
11. Людство і віра: Навч.-метод. посіб. / Авт.-уклад. Г. Щокін. Т. 1. — К., 2002.
12. Мейендорф И. Живое Предание: Свидетельство Православия в современном мире. — М., 2004.
13. Мень Александр, прот. Быть христианином. — М., 2007.
14. Мень Александр, прот. Практическое руководство к молитве. — М., 1999.
15. Мень Александр, прот. Пути Церкви. — М.: Жизнь с Богом, 2013.
16. Мольтман Юрген. Дух жизни. Целостная пневматология. — М., 2017.
17. Мольтман Юрген. Пришествие Бога. Христианская эсхатология. — М., 2017.
18. Пеций Михаил, прот., Мартышин Дионисий, прот. Современные проблемы христианской философии истории: учебное пособие. — К., 2016.
19. Пірен М. І. Соціологія релігії: Підручник. — К., 2008.
20. Православ'я: український вимір: Навч. посіб. / За заг. ред. Сауха П. Ю. — К., 2004.
21. Православна віра. Послання Східних Патріархів. — Вінніпег, 1957.
22. Райт Н. Т. Авторитет Писания и власть Бога. — Черкассы, 2007.
23. Релігієзнавство: навчальний посібник / [Наук. ред.. Д. В. Брильов; відп. за вип.. О. В. Лісовий, О. С. Лихота]. — К., 2015.
24. Реформація: успіх Європи і шанс для України: колективна монографія за редакцією Романа М. Шеремети та Ольги Романенко / Р. М. Шеремета, О. Романенко, В. Л. Сміт [та ін.]; Університет менедж. Освіти. — К., 2017.
25. Санніков С. В. Історія християнства для дітей. — К., 2016.
26. Санніков С. В. Огляд історії християнства: Навч. посіб. — К., 2007.
27. Серебрякова Ю. В., Никулина Е. Н., Серебряков Н. С. Основы Православия: Учеб. пособие. — М., 2010.
28. Соловій Р. Виникаюча Церква. — Черкаси, 2014.
29. Сталий розвиток: світоглядна ідеологія майбутнього: [монографія] / : [Хвесик М. А., Бистряков І. К., Левковська Л. В., Пиліпів В. В.]; за ред. акад. НААН України М. А. Хвесика. — К., 2012.
30. Степовик Дмитро. Візантологія. — Івано-Франківськ, 2002.
31. Тейяр де Шарден П. Избранные мысли. Человечество в движении // Тейяр де Шарден П. Божественная среда / Пер. с франц. О. С. Вайнер, Я. Г. Кротова и З. А. Масленниковой. Вступ. ст. прот. Александр Мень. — М., 1992.
32. Феофан Затворник, свят. Письма к разным лицам о разных предметах веры и жизни. — М., 1999.

33. Харт Д. Красота бесконечного: Эстетика христианской истины. — М., 2010.
34. Цыпин В. А. Каноны и церковная жизнь // Церковь и время. — М., 2000. — № 2 (11).
35. Цыпин В. А. Церковное право: 2е изд. — М., 1996.
36. Черенков Михайло. Відкритий протестантизм. — К., 2017.
37. Чорноморец Ю. П. Візантійський неоплатонізм від Діонісія Ареопагита до Геннадія Схоларія. — К., 2010.
38. Шмеман Александр, прот. Мир как таинство // Шмеман Александр, прот. Церковь, мир, миссия. Мысли о Православии на Западе. — М., 1996.
39. Шмеман Александр. Евхаристия: Таинство Царства. — М., 2001.
40. Шмеман Александр. За життя світу: Таїнства і Православ'я. — Львів, 2009.
41. Шмеман Олександр, прот. Євхаристія: Таїнство Царства. — Львів, 2013.
42. Щокін Георгій. Україна і світ на зламі історії. — К., 2007.
43. Яроцький П. Л. Релігієзнавство. К., 2004.